

CK.0000046053

TỦ SÁCH THĂNG LONG
1000 NĂM

ĐỖ QUANG HUNG

ĐỜI SỐNG TÔN GIÁO TÍN NGƯỠNG THĂNG LONG HÀ NỘI

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

Chỉ đạo thực hiện Dự án:

THÀNH ỦY - ỦY BAN NHÂN DÂN THÀNH PHỐ HÀ NỘI

Thường trực Hội đồng Tư vấn khoa học:

GS. VŨ KHIÊU - *Chủ tịch Hội đồng*

PGS. TS. PHẠM QUANG LONG - *Phó Chủ tịch Hội đồng*

PGS. TS. PHẠM XUÂN HÀNG - *Phó Chủ tịch Hội đồng*

Hội đồng khoa học nghiệm thu bản thảo:

PGS. TS. NGUYỄN TÁ NHÍ - *Chủ tịch Hội đồng*

TS. NGUYỄN MẠNH CƯỜNG - *Phản biện 1*

GS. TS. NGUYỄN QUANG NGỌC - *Phản biện 2*

PGS. TS. NGÔ HỮU THẢO - *Ủy viên*

TS. HOÀNG PHONG HÀ - *Ủy viên*

TS. ĐẬU TUẤN NAM - *Ủy viên*

PGS. TS. NGUYỄN CHÍ MỸ - *Trưởng ban Tư vấn sách Văn hóa - Xã hội*

ThS. NGUYỄN KHẮC OÁNH - *Tổng GD - Tổng BT NXB Hà Nội*

Ông PHẠM QUỐC TUẤN - *Chánh Văn phòng Dự án, Thư ký*

Hội đồng mỹ thuật:

THÀNH ĐÀM - TRẦN HAY - LÊ HUY VĂN

NGÔ QUANG NAM - VŨ AN CHUÔNG

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Đỗ Quang Hưng

Đời sống tôn giáo tín ngưỡng Thăng Long - Hà Nội / Đỗ Quang Hưng. - H. : Nxb. Hà Nội, 2010. - 360tr. : minh họa ; 24cm. - (Tủ sách Thăng Long ngàn năm văn hiến)

Thư mục: tr. 346-354

1. Tôn giáo 2. Tín ngưỡng 3. Hà Nội
200.959731 - dc14

HNE0001p-CIP

TỦ SÁCH THĂNG LONG
1000 NĂM

GS. TS. ĐỖ QUANG HÙNG

ĐỜI SỐNG TÔN GIÁO TÍN NGƯỠNG

THĂNG LONG - HÀ NỘI

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI - 2010

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Đời sống tôn giáo tín ngưỡng là một bộ phận quan trọng trong đời sống tinh thần và xã hội của người Thăng Long - Hà Nội xưa cũng như nay. Vì thế, ngay khi bắt đầu triển khai Dự án *Tủ sách Thăng Long ngàn năm văn hiến*, cuốn sách *Đời sống tôn giáo tín ngưỡng Thăng Long - Hà Nội* đã được xây dựng trong cơ cấu đề tài của Tủ sách. Vấn đề đặt ra đối với cuốn sách là không chỉ phục hiện lại lịch sử các tôn giáo, tín ngưỡng ở Thăng Long - Hà Nội mà điều quan trọng hơn phải làm sao dựng lại được những nét cơ bản nhất trong sự biến chuyển của đời sống tôn giáo tín ngưỡng của người dân Thành phố ngàn năm này.

Chúng tôi vui mừng khi trao nhiệm vụ này cho GS. TS. Đỗ Quang Hưng, nguyên Viện trưởng Viện Nghiên cứu tôn giáo, một nhà khoa học đã nhiều năm nghiên cứu về lĩnh vực tôn giáo, đồng thời là một cây bút rất gần bó với Hà Nội.

Cuốn sách *Đời sống tôn giáo tín ngưỡng Thăng Long - Hà Nội* do GS. TS. Đỗ Quang Hưng chủ trì là công trình nằm trong *Tủ sách Thăng Long ngàn năm văn hiến*. Tác giả tập sách đã nghiêm túc suy nghĩ và đưa ra được một phương án tốt: Kết hợp phương pháp lịch sử tôn giáo trong việc dựng lại lịch sử các tôn giáo chính như Phật giáo, Công giáo, Tin Lành, Cao Đài... cũng như các loại hình tín ngưỡng ở Thăng Long - Hà Nội và đặt nó trong tổng thể không gian tâm linh tín ngưỡng của Thành phố chúng ta.

Đồng thời tác giả cũng cố gắng lần đầu phác họa đời sống tôn giáo tín ngưỡng với những hình ảnh cụ thể như người Phật tử, người Công giáo, người Tin Lành, người Cao Đài... ở Hà Nội và từ đó đưa ra những nhận xét bước đầu khá thú vị về đời sống tôn giáo tín ngưỡng của người Thăng Long - Hà Nội. Chúng tôi nghĩ rằng đây là một công việc đáng

khuyến khích vì có lẽ lần đầu tiên chúng ta có một cuốn sách như thế này. Tác giả đã nỗ lực hết mình từ tập hợp tư liệu, tổng hợp, phân tích, đánh giá, tuy thế chắc hẳn không phải hình ảnh của mỗi tín đồ các tôn giáo, những cộng đồng tín ngưỡng ở Thăng Long - Hà Nội đã được phục hiện đầy đủ. Điều này chắc hẳn sẽ được bổ túc trong tương lai.

Cùng với những tác phẩm khác trong tủ sách từ khảo cứu, sưu tập đến sách biên niên, chuyên khảo của GS. TS. Đỗ Quang Hưng sẽ góp phần làm phong phú, đa dạng thêm Tủ sách quý nhân kỷ niệm Đại lễ 1000 năm Thăng Long - Hà Nội. Đó là ước nguyện của chúng tôi, những người tổ chức thực hiện chủ trương lớn của Nhà nước và Thành phố.

Xin trân trọng giới thiệu với độc giả xa gần cuốn sách *Đời sống tôn giáo tín ngưỡng Thăng Long - Hà Nội*. Rất mong ý kiến đóng góp của bạn đọc, để khi có điều kiện bổ sung và tái bản, cuốn sách chắc chắn sẽ được nâng cao và hoàn chỉnh hơn.

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

LỜI NÓI ĐẦU

Chúng tôi có vinh hạnh được tham gia biên soạn cuốn sách chuyên khảo về vấn đề tôn giáo tín ngưỡng ở Thăng Long - Hà Nội trong *Tủ sách Thăng Long ngàn năm văn hiến* do Nhà xuất bản Hà Nội tổ chức thực hiện.

Trước hết, chúng tôi nghĩ rằng, ít nhất thì từ đầu thế kỷ XX đã xuất hiện những công trình nghiên cứu, dịch thuật về lịch sử các tôn giáo ở Thăng Long - Hà Nội, hoặc nằm chung trong các công trình chuyên khảo về tôn giáo như của các học giả Phạm Quỳnh, Bùi Kỷ, Ngô Tất Tố, Trần Trọng Kim, Thích Mật Thể, Hoàng Xuân Hãn, Trần Văn Giáp,... Đặc điểm chung của các công trình này là, những vấn đề về tôn giáo Thăng Long - Hà Nội thường nằm trong dòng chảy chung của lịch sử các tôn giáo đó.

Bên cạnh đó cũng đã xuất hiện nhiều công trình quan trọng về lịch sử văn hóa, biên dịch, khảo cứu văn bản học về các tác giả, các tác phẩm, các khuynh hướng tôn giáo chủ yếu thuộc về Phật giáo, Đạo giáo, Nho giáo hoặc tín ngưỡng dân gian. Trong các tác phẩm như thế, chẳng hạn những tác phẩm khảo cứu và dịch thuật của Đào Duy Anh về Phật giáo và Đạo giáo, của Phan Kế Bính về tín ngưỡng và phong tục là rất tiêu biểu.

Từ năm 1954 việc nghiên cứu về tôn giáo tín ngưỡng ở Thăng Long Hà Nội có những nét mới. Các nhà sử học, văn học, nghiên cứu văn hóa đã để tâm nhiều hơn việc đi sâu nghiên cứu về tôn giáo tín ngưỡng ở Hà Nội qua các công trình nghiên cứu về lịch sử, lịch sử văn hóa, văn học. Từ thập kỷ 60-70 đã xuất hiện những công trình đáng chú ý của Trần Huy Liệu, Hoàng Đạo Thúy, Lê Dư, Trần Huy Bá, Trần Quốc Vương, Vũ Tuấn Sán... Muộn hơn một chút là những công trình của nhà Hà Nội học Nguyễn Vinh Phúc, Nguyễn Văn Nguyên, Nguyễn Duy Hinh, Lê Trung

Vũ trong các công trình nghiên cứu hoặc khảo tả kỹ lưỡng hơn về những khía cạnh khác nhau của sinh hoạt tôn giáo tín ngưỡng và lễ hội ở Thăng Long - Hà Nội.

Các tác giả ở miền Nam trước 1975 cũng góp phần quan trọng vào việc nhận thức đời sống tôn giáo tín ngưỡng của Thăng Long Hà Nội như các công trình của Toan Ánh, Lê Văn Siêu, Nguyễn Đăng Thục, Vương Hồng Sển, Sơn Nam... dù họ ít có điều kiện khảo sát thực địa.

Cũng phải kể đến những tác giả quan trọng, những chức sắc và các học giả trong các tôn giáo qua nhiều thế hệ cũng đã có những trang viết rất đáng quý để tìm hiểu vấn đề này như Nguyễn Lang, Thích Đức Nghiệp, Thích Thanh Từ, Lê Mạnh Thát, Thích Đồng Bổn... (Phật giáo) hay Phan Phát Huồn, Bùi Đức Sinh, Nguyễn Khắc Xuyên, Trương Bá Cần, Đỗ Quang Chính, Nguyễn Ngọc Lan... (Công giáo), Lê Hoàng Phu (Tin Lành); Lê Anh Dũng (Cao Đài)...

Cũng không thể quên những đóng góp rất đáng kể của các học giả nước ngoài, thậm chí là những nhà truyền giáo hoặc những người có mặt ở nước ta từ thế kỷ XVII-XVIII đến sau này với nhiều cương vị khác nhau như A.Rhodes, C.Borri, M.C.E Bouillevaux, Jean Koffle, L.Louvet, C.Gosselin, A.Masson, G.Taboulet, M.Durand, A.Niculin và đặc biệt là L.Cadière.

Trong công trình này của chúng tôi, trong khả năng tối đa, chúng tôi cũng đã tiếp thu những ý kiến quý báu của họ.

Tuy thế, cách đặt vấn đề của chúng tôi trong công trình này có phần khác những công trình nói trên của tất cả các tác giả ấy.

Đúng như tên của tập sách, chúng tôi hướng nỗ lực của mình không chỉ là việc dựng lại lịch sử các tôn giáo cũng như các hình thức tín ngưỡng ở Hà Nội một cách "lịch sử" và tách biệt. Bằng cách tiếp cận theo lối nghiên cứu tôn giáo học, chúng tôi muốn hướng tới không chỉ là một cái nhìn tổng quan về hệ thống tôn giáo tín ngưỡng của Thăng Long - Hà Nội (bao gồm "tính lịch sử" và những đặc điểm của nó) mà còn hướng tới một cái đích lớn hơn của tập sách là có thể trình bày cho bạn đọc *đời sống tôn giáo tín ngưỡng* của người Thăng Long - Hà Nội. Cụ thể lần đầu tiên

chúng tôi muốn cung cấp cho bạn đọc có thể hiểu được đầy đủ hơn tiến trình lịch sử các tôn giáo, những biến thái của những hình thức tín ngưỡng, mà còn đặc biệt muốn khắc họa *đời sống tôn giáo* (La vie religieuse), thậm chí là muốn dựng lại hình ảnh sinh hoạt của mỗi tôn giáo, các loại hình tín ngưỡng, cho đến hình ảnh cụ thể của các “nhân vật” tôn giáo ở Thăng Long - Hà Nội như người Phật tử, người Công giáo, người Tin Lành, cho đến những “nhân vật tôn giáo” thiểu số mà không phải người dân Hà Nội hôm nay ai cũng được biết về họ như: “những người áo trắng” (Cao Đài), người Muslim (người Hồi Giáo) ở Hà Nội.

Cũng cần nói thêm rằng, khi chúng tôi bắt tay viết công trình này chưa có sự kiện “Hà Nội mở rộng” (2008). Xin bạn đọc của Hà Nội hôm nay, nhất là bạn đọc của Hà Tây cũ hãy thứ lỗi cho tác giả tập sách này vì thiếu vắng những hình ảnh của những đồng đạo ở khu vực này.

Nếu như những điều này được bạn đọc ghi nhận thì đó quả là niềm mong mỏi lớn nhất của chúng tôi. Thủ đô thân yêu của chúng ta hôm nay, về các thành phần cư dân, ai cũng biết rằng đã và đang hội tụ được nhiều nguồn dân cư từ khắp mọi miền đất nước. Người dân Hà Nội cũng còn có một cộng đồng cư dân có tôn giáo khá lớn, đa dạng, chưa kể những người nước ngoài thuộc nhiều quốc tịch cũng tham gia sinh hoạt tôn giáo ngày càng đông đảo. Điều đó càng khiến chúng ta cần phải có thêm những hiểu biết lẫn nhau, giữa những người có tôn giáo và những không có tôn giáo vì nói cho cùng tất cả cư dân của thành phố đều là công dân của thủ đô Hà Nội yêu quý. Tác giả tập sách có vinh hạnh và niềm vui to lớn, được góp phần nhỏ của mình trong *Tủ sách Thăng Long ngàn năm văn hiến* chào đón Đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long - Hà Nội (1010-2010), sự kiện trọng đại đặc biệt của thành phố chúng ta cũng như của cả nước.

Mặc dù chúng tôi đã có nhiều cố gắng, nhưng chắc chắn do khả năng và các điều kiện làm việc còn hạn chế, nên tập sách không tránh khỏi những sai sót và chưa thể gọi là đầy đủ. Rất mong những ý kiến đóng góp của bạn đọc xa gần, để khi có điều kiện bổ sung và tái bản, cuốn sách có khả năng phục vụ tốt hơn.

Cuối cùng chúng tôi cũng gửi lời cảm ơn sâu sắc đến Ban Quản lý Dự án “*Tủ sách Thăng Long ngàn năm văn hiến*” - Nhà xuất bản Hà Nội, các bạn đồng nghiệp trực tiếp tham gia đóng góp tư liệu, ý kiến và trong quá trình biên soạn công trình này, đã cố vũ và tạo những điều kiện thuận lợi nhất cho tác giả tập sách có thể hoàn thành công việc. Xin được cảm ơn tất cả.

Hà Nội những ngày hướng đến

Đại lễ 1000 năm Thăng Long

TÁC GIẢ